

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการติดตามผลบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ ได้นำเสนอปรัชญาและแนวคิดของการจัดการศึกษาสายศิลปศาสตร์ และการจัดการ ศึกษาของคณะมนุษยศาสตร์ เป็นส่วนแรก ในส่วนที่สองเสนอประวัติคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ โดยเริ่มตั้งแต่เปิดดำเนินการ จนกระทั่งปัจจุบัน และเนื่องจากงานวิจัยนี้เกี่ยวข้องกับบัณฑิตที่สอบเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย เชียงใหม่ โดยระบบโควตาภาคเหนือ จึงเสนอ นโยบายการ รับนักศึกษา โดยระบบโควตาภาคเหนือของมหาวิทยาลัย เชียงใหม่ ตลอดจนพัฒนาการของระบบการ สอบคัดเลือกนี้เป็นระยะ ๆ ส่วนที่สาม เสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการติดตามผล บัณฑิตในต่างประเทศและในประเทศ โดยเสนอองค์ประกอบที่มีผลต่อการ ใ้ทำงานทำของบัณฑิตไว้ ในส่วนสุดท้าย

แนวคิดของการจัดการศึกษาในสายศิลปศาสตร์และคณะมนุษยศาสตร์

การจัดการศึกษาในสายศิลปศาสตร์ หรือ Liberal Arts นั้นเป็นการจัดการศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับคณะสังคมศาสตร์ และคณะมนุษยศาสตร์ เป็นการศึกษาที่ยึดถือปรัชญาของการ เรียนว่าเพื่อให้เกิดความรู้ และความงามองงามทางกายและสติปัญญา หรือการศึกษาที่เรียกว่า knowledge for its own sake (The Encyclopedia Americana vol.17 1983 :292)

ในส่วนของคณะมนุษยศาสตร์ จะเป็นการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับวิชา ประวัติศาสตร์ ปรัชญา ภาษา วรรณคดี การละคร และดนตรี เป็นต้น จากแนวคิดของการจัดการศึกษาในสาย ศิลปศาสตร์ดังกล่าว The Report of the Commission on the Humanities ได้กล่าวถึง "มนุษยศาสตร์ " ว่า " มนุษยศาสตร์นั้นอาจจะเป็นการศึกษาเพื่อความรู้เกี่ยวกับศาสตร์ต่าง ๆ ชีวิต และความคิดของมนุษย์ การศึกษาในสาขานี้จึงเป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ ประวัติศาสตร์ วรรณคดี ศิลปะ ศาสนา และปรัชญา เป็นแนวคิดที่จะจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาผู้เรียนด้านอารมณ์ ศิลธรรม ศาสนา รวมทั้งสุขภาพของร่างกาย เป็นการเตรียมผู้เรียนให้เป็นผู้มีเหตุผล และพร้อมที่จะเป็นสมาชิกที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมต่อไป (Sheila Schwartz 1970 :1)

ทางการจัดการศึกษาในคณะมนุษยศาสตร์นั้น วิลเลียม อาร์ ครูส (William R. Clauss, in Teaching the Humanities 1970 :3) ให้ความเห็นว่า การจัดการศึกษาในคณะมนุษยศาสตร์นั้นต้องมีการประยุกต์วิชาความรู้ และศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ รู้จักตัวเองและสามารถพิจารณาคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง การศึกษาในคณะวิชานี้จึงเป็นการหยิบยื่นโอกาสให้กับเอกัตบุคคล เพื่อที่จะสร้างสรรค์สิ่งที่เขาต้องการจะเป็นและเป็นองค์ประกอบที่ดีของสังคม (a rage of choices to the individual and thus enable him to create what he will be and to become an organization of possibilities.) (Sheila Schwartz 1970 :92)

จากอดีตกระทั่งปัจจุบันการศึกษาในคณะมนุษยศาสตร์ยังคงยึดถือแนวคิดต่าง ๆ ดังกล่าวเสมอมา คือ มุ่งผลิตบัณฑิตที่เป็นคนที่สมบูรณ์ มีความคิดอย่างมี จี. บรูซ เดียร์ริง (G. Bruce Dearing , in Teaching the Humanities 1970 : 135) ได้ให้ทัศนะว่า ต้องไม่ใช่เพียงแต่คิดเท่านั้น ต้องคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลในสิ่งที่เกิดขึ้นด้วย (not merely to think, but to think in relevant terms about things that matter) จะเห็นว่าแนวคิดต่าง ๆ ของการศึกษาในสายวิชานี้มิได้กล่าวถึง การทำงานอย่างชัดเจน แต่เป็นความพยายามที่จะให้การศึกษากับผู้เรียนและพัฒนาให้เป็นคนดีของสังคม เพื่อพัฒนาสังคมของผู้เรียนเองในปัจจุบันสภาพสังคมซับซ้อน การแข่งขันในด้านต่าง ๆ มีมากขึ้น การทำงานเพื่อการดำรงชีพมีบทบาทต่อชีวิตมนุษย์มาก การจัดการศึกษาในคณะวิชานี้จึงมีการเตรียมเนื้อหาวิชาที่หลากหลายมากขึ้น ประยุกต์มากขึ้น เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ มีทักษะ และมีความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และสังคมนอก ๆ ตัวของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น (G.Bruce Dearing in Teaching the Humanities 1970 :133-8)

ส่วนคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศาสตราจารย์ ดร. หม่อมหลวงดุษฎี ชุ่มสาย ซึ่งเป็นอดีตคณบดี ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาในคณะนี้ว่า "วิชาหมวดมนุษยศาสตร์ มีจุดแข็งที่จะยกระดับคุณภาพคนให้สูงขึ้น จึงไปคว้าเอาวิชาต่าง ๆ ที่จะช่วยยกระดับคุณภาพคนให้สูงขึ้น มาไว้ในคัมภีร์รวมตน โดยวิธีการต่าง ๆ เช่น วิชาการสื่อสารมวลชน การท่องเที่ยว จิตวิทยา บรรณารักษศาสตร์ เป็นต้น ความจริงวิชาเหล่านี้อาจจะอยู่ในคณะสังคมศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ ก็ได้ แต่ที่ไปเอามาไว้ในคณะมนุษยศาสตร์ ก็เพื่อต้องการให้คณะมนุษยศาสตร์ เป็นแหล่งพัฒนาและยกระดับคุณภาพคนให้สามารถรับใช้สังคมได้ดีขึ้น เพราะสังคมเกิดจากคน และคนก็เป็นผลผลิตของสังคม และสังคมก็กลับมาบีบบังคับคนอีก แล้วคนก็ปรุงแต่งสังคมให้กลับมาบีบบังคับคนอื่นเวียนอยู่เช่นนั้น ไม่มีที่สิ้นสุด แต่จุดเริ่มอยู่ที่คน ถ้าปรุงแต่งคนดีแล้ว สังคมก็จะดีไปเอง" มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2528 :96)

จากแนวคิดที่ต้องการให้บัณฑิตมีความเป็นคนที่สมบูรณ์ดังกล่าวข้างต้น มีผลให้คณะวิชาอื่น ๆ กำหนดวิชาบางวิชาในสายสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์เป็นวิชาบังคับพื้นฐาน (General Education) ในหลักสูตรของตนด้วย

ประวัติคณะมนุษยศาสตร์

ความเป็นมาของคณะมนุษยศาสตร์นั้น เมื่อ พ.ศ. 2503 คณะรัฐมนตรี รัฐบาลสมัยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้อนุมัติให้จัดตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ขึ้น โดยกำหนดให้มี " คณะอักษรศาสตร์ " เป็นคณะหนึ่งในสามของคณะวิชาพื้นฐาน (คณะวิชาพื้นฐาน ประกอบด้วย คณะมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ และคณะวิทยาศาสตร์) ในปี พ.ศ. 2505 ได้มีการจัดตั้งคณะอนุกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง โดยมีหลวงสวัสดิสารศาสตร์พุทธิ เป็นประธาน และผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันอุดมศึกษา โรงเรียน สถาบันการศึกษาของทหารและตำรวจและจากกระทรวงต่างประเทศ เป็นอนุกรรมการ เพื่อร่างหลักสูตรวิชาภาษาไทย ภาษาฝรั่งเศส วัฒนธรรมตะวันออก (Oriental Studies) ภาษาอังกฤษ ภาษาเยอรมัน และประวัติศาสตร์ คณะอนุกรรมการนี้ได้ใช้ คำว่า "คณะมนุษยธรรมศึกษา" ตามคำศัพท์ที่ใช้อยู่ในพระราชบัญญัติวิทยาลัยวิชาการศึกษา พ.ศ. 2497 เพื่อใช้เรียกคณะมนุษยศาสตร์ในสมัยนั้น

ต่อมาในปี พ.ศ. 2506 ได้มีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการร่างหลักสูตรในรายละเอียดขึ้นอีกคณะหนึ่ง ประกอบด้วยคณะกรรมการ 19 คน มีศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี เป็นประธาน และประมาณกลางปี พ.ศ. 2506 การดำเนินการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้ถูกมอบหมายให้อยู่ในความรับผิดชอบของสภาการศึกษาแห่งชาติ ในขณะที่ร่างหลักสูตรในรายละเอียด คณะอนุกรรมการได้ตกลงใช้คำว่า คณะมนุษยศาสตร์ แทนคำว่า คณะมนุษยธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่จึงเป็นสถาบันแรกที่เรียก Faculty of Humanities ว่าคณะมนุษยศาสตร์ (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2528:96)

ในวันที่ 18 มิถุนายน 2507 จึงได้เปิดดำเนินการด้านการเรียนการสอนใน 4 ภาควิชา คือ ภาควิชาภาษาไทย ภาควิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาภาษาปัจจุบันต่างประเทศ และ ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ ปัจจุบันนี้คณะมนุษยศาสตร์ประกอบด้วย 8 ภาควิชาด้วยกัน โดยภายหลังได้มี

การเปิดภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ ภาควิชาจิตวิทยา ภาควิชาการสื่อสารมวลชน และภาควิชาภาษาอังกฤษ ตามลำดับ รวมเปิดสอน 10 สาขาวิชาเอก ในระดับปริญญาตรี และ 1 สาขาวิชาในระดับปริญญาโท (คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2529: 13)

ต่อมาเมื่อปริมาณนักศึกษาเพิ่มขึ้น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่จึงได้ดำริให้มีการคัดเลือกนักศึกษา โดยให้สิทธิเฉพาะผู้ที่มีภูมิลำเนาในภาคเหนือ ในปี พ.ศ. 2514 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่จึงได้เริ่มตอบสนองความปรารถนาของชาวล้านนาที่ต้องการให้มีมหาวิทยาลัยแห่งภาคเหนือขึ้น

นโยบายการรับนักศึกษาเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
โดยระบบการสอบคัดเลือกโควตาภาคเหนือ

เพื่อให้มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ทำหน้าที่เพื่อชาวเหนือมากขึ้น มหาวิทยาลัยจึงได้กำหนดนโยบายการรับนักศึกษาโดยระบบการสอบคัดเลือกที่ทางมหาวิทยาลัยจัดสอบขึ้นเอง การให้โอกาสนี้ ได้ทำให้มหาวิทยาลัยเชียงใหม่กลายเป็น ศูนย์กลางกระตุ้น ให้เกิดการเคลื่อนไหวอย่างมากในการศึกษาระดับต่าง ๆ ของภาคเหนือ โดยเฉพาะระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2514 เป็นต้นมา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้รับนักศึกษาในเขตภาคเหนือ 17 จังหวัด คือ เชียงราย น่าน แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน อุตรดิตถ์ ตาก สุโขทัย นิพนธ์โลก กำแพงเพชร พิจิตร เพชรบูรณ์ อุทัยธานี และนครสวรรค์ เข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย เป็นกรณีพิเศษ โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 4 ประการ คือ

1. เพื่อส่งเสริมนักเรียนที่เรียนดีในเขตพัฒนาภาคเหนือ ให้เข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยในภูมิภาคของตนเอง
2. เพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาระดับสูง ไปสู่จังหวัด และอำเภอ ในเขตภาคเหนืออย่างทั่วถึง
3. เพื่อผลิตนักวิชาการและนักวิชาชีพชั้นสูงทุกสาขา ให้ออกไปปฏิบัติงานตามท้องถิ่นต่าง ๆ ในเขตพัฒนาภาคเหนือ
4. เพื่อช่วยยกระดับคุณภาพของ โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพัฒนาภาคเหนือให้สูงขึ้น

ในการดำเนินงานรับนักศึกษาตามระบบโควตานี้ มหาวิทยาลัยได้ประสานงานกับทางโรงเรียนและจังหวัดในเขตพัฒนาภาคเหนือ เป็นระยะ ๆ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 (2514-2518) เป็นการคัดเลือกโดยอาศัยคะแนนจากผลการสอบในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งเป็นข้อสอบของกระทรวงศึกษาธิการ มหาวิทยาลัยพิจารณาปรับนักเรียนที่ได้คะแนนสูงสุดเรียงตามลำดับในแต่ละจังหวัด และกำหนดโควตาให้คิดเป็นร้อยละของจำนวน

นักเรียนที่มีอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายปีสุดท้ายของแต่ละจังหวัดดังนี้

ปีการศึกษา	2514	ให้ร้อยละ	10
ปีการศึกษา	2515	ให้ร้อยละ	10
ปีการศึกษา	2516	ให้ร้อยละ	10
ปีการศึกษา	2517	ให้ร้อยละ	10
ปีการศึกษา	2518	ให้ร้อยละ	15 (254 ที่นั่ง)

ในระยะแรกนี้ วิธีการคัดเลือกโดยระบบโควตาภาคเหนือนี้ ไม่ค่อยเป็นที่นิยมของนักเรียนผู้ได้รับการคัดเลือก จึงมีการสละสิทธิ์ค่อนข้างมาก

ระยะที่ 2 (2519-2523) เป็นการสอบคัดเลือกโดยมหาวิทยาลัยจัดสอบขึ้นเอง มีการกำหนดฐานการคิดโควตาในแต่ละจังหวัด โดยคิดเป็นร้อยละของจำนวนที่นั่งของนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยรับเข้าศึกษาได้ในแต่ละปี ดังนี้

ปีการศึกษา	2519	ให้ร้อยละ	20 (358 ที่นั่ง)
ปีการศึกษา	2520	ให้ร้อยละ	30 (564 ที่นั่ง)
ปีการศึกษา	2521	ให้ร้อยละ	35 (676 ที่นั่ง)
ปีการศึกษา	2522	ให้ร้อยละ	40 (858 ที่นั่ง)

ทางมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้กระจายจำนวนโควตาที่นั่งทั้งหมดไปตาม 17 จังหวัด ในเขตพัฒนาภาคเหนือ โดยคิดเทียบจากอัตราส่วนของจำนวนนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ. 5) ของแต่ละจังหวัด และได้กำหนดวิธีการจัดลำดับที่ให้นักเรียนผู้สมัครเลือกได้ไม่เกิน 4 อันดับ เพื่อเข้าศึกษาในสาขาวิชา หรือคณะวิชา ตามลำดับคะแนนที่ได้จากการสอบคัดเลือก และพิจารณาให้ที่นั่งที่มุ่งหมายแก่นักเรียนผู้ได้คะแนนสูงก่อน

ระยะที่ 3 (2524-2527) เป็นการสอบคัดเลือกโดยมหาวิทยาลัยเป็นผู้จัดเหมือนกับระยะที่ 2 แต่ในระยะที่ 3 นี้ มีการกำหนดโควตา ให้แก่นักเรียนในระดับจังหวัดส่วนหนึ่ง ให้โอกาสพิเศษแก่นักเรียนเฉพาะในเขตอำเภอรอบนอก (เว้นอำเภอเมือง) อีกส่วนหนึ่ง และได้กำหนดให้ผู้สมัครเลือกได้ไม่เกิน 3 อันดับ จำนวนโควตามีดังนี้

ปีการศึกษา	2524	ให้ร้อยละ	45 (1004 ที่นั่ง) โดยแบ่งเป็น
		- ให้ทั้งจังหวัดร้อยละ	40 (892 ที่นั่ง)
		- ให้อำเภอรอบนอกร้อยละ	5 (112 ที่นั่ง)

ปีการศึกษา 2525 ให้อายุละ 45 (1062 ที่นั่ง) โดยแบ่งเป็น

- ให้อำเภอร้อยละ 40 (944 ที่นั่ง)
- ให้อำเภอรอบนอกร้อยละ 5 (118 ที่นั่ง)

ปีการศึกษา 2526 ให้อายุละ 50 (1231 ที่นั่ง) โดยแบ่งเป็น

- ให้อำเภอร้อยละ 40 (985 ที่นั่ง)
- ให้อำเภอรอบนอกร้อยละ 10 (246 ที่นั่ง)

ปีการศึกษา 2527 ให้อายุละ 50 (1258 ที่นั่ง) โดยแบ่งเป็น

- ให้อำเภอร้อยละ 40 (1006 ที่นั่ง)
- ให้อำเภอรอบนอกร้อยละ 10 (252 ที่นั่ง)

นอกจากการให้ที่นั่งแก่นักเรียนตามระบบโควตา ดังกล่าวแล้ว ทางมหาวิทยาลัยได้ให้ตามโครงการความร่วมมือเพื่อการผลิตแพทย์เพื่อชนบทอีกระบบหนึ่ง ดังนี้

ปีการศึกษา 2523 ให้อายุละ 15 ที่นั่งใน 17 จังหวัด

ปีการศึกษา 2524 ให้อายุละ 15 ที่นั่งใน 13 จังหวัด

ปีการศึกษา 2525 ให้อายุละ 24 ที่นั่งใน 12 จังหวัด

ปีการศึกษา 2526 ให้อายุละ 24 ที่นั่งใน 12 จังหวัด

ปีการศึกษา 2527 ให้อายุละ 24 ที่นั่งใน 12 จังหวัด

(มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2528:203-4)

ส่วนในปีการศึกษาต่อ ๆ มา ยังไม่มีการแก้ไขระเบียบในส่วนนี้แต่อย่างใด จะเห็นว่าทางมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้ให้โอกาสในการศึกษาแก่นักเรียนและประชาชนภาคเหนืออย่างเต็มที่ สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งก็คือ การติดตามบัณฑิตเหล่านั้นว่าพวกเขาได้กลับไปทำประโยชน์ให้กับภูมิภาคของตนหรือไม่ เป็นจำนวนมากน้อยเพียงใด และอย่างไร งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาบัณฑิตที่สอบเข้าโดยระบบโควตามาก่อน เปรียบเทียบกับบัณฑิตที่สอบเข้าโดยระบบทบทวนมหาวิทยาลัย และยึดหลักว่า การทำงานของบัณฑิตก็คือ การพัฒนาตนเอง สังคม และประเทศชาติโดยส่วนรวม

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการติดตามผลบัณฑิตจากต่างประเทศ

ผลงานวิจัยต่างประเทศที่นำมาเป็นแนวทางในการติดตามผลบัณฑิตคณะมนุษยศาสตร์นี้ คือ ผลงานวิจัยของ โด널ด์ โรเบิร์ต ฮีลบุท (Donald Robert Heilbuth 1985:128-A)

ซึ่งได้ติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาจากสาขาวิชาจิตวิทยาของ Morningside College ,Sioux City , Iowa ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลด้านการประกอบอาชีพ และประเมินความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอนสาขาจิตวิทยาของสถาบัน โดยมุ่งที่ความสามารถในการทำงานของบัณฑิต ผลของการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักศึกษามีความพร้อม และความสามารถในการทำงาน ประสบผลสำเร็จสูง เหตุผลสำคัญที่ทำให้แผนการจัดการเรียนการสอนในสาขาวิชานี้ ประสบความสำเร็จคือ การสอนและความรับผิดชอบอย่างเข้มงวดควดขันของสถาบันที่มีต่อนักศึกษา

ส่วนผลงานวิจัยของ มาเรียน ดับบลิว ทเลอร์ (Marian W, Taylor 1977:2601-A) ได้ศึกษาติดตามมหานักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาด้านการเป็นผู้เชี่ยวชาญการใช้สื่อจาก Chicago State University ที่ศึกษาอยู่ระหว่างปี 1955 - 1975 โดยศึกษาถึงความสัมพันธ์ของสื่อต่อการเรียนการสอน การเลือกใช้สื่อ การใช้ประโยชน์จากสื่อต่าง ๆ ผลผลิตของการใช้สื่อ การบริหารและการจัดการ การทำวิจัยและการประเมินผล ภาวะความเป็นผู้นำและอาชีพของ มหานักศึกษาเหล่านี้ การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามในการหาข้อมูล ผลปรากฏว่ามหานักศึกษาร้อยละ 78 ได้ทำงานด้านการใช้สื่อ นอกนั้นได้ทำงานเป็นอาจารย์ และผู้บริหาร มหานักศึกษาหลายคนได้ทำงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และบางคนได้ลาออกจากงานด้านการใช้สื่อ ร้อยละ 84 ได้สมัครเป็นสมาชิกขององค์กรด้านอาชีพอย่างน้อย 1 องค์กร เมื่อแยกศึกษาเฉพาะมหานักศึกษาที่ทำงานด้านสื่อโดยตรง พบว่า ร้อยละ 70 ของผู้ตอบแบบสอบถามได้ทำงานในมลรัฐชิคาโก ร้อยละ 34 ทำงานอยู่ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา ร้อยละ 8 ทำงานในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 46 ได้ทำงานในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นอกนั้นได้ทำงานในวิทยาลัยชุมชน (Community College) วิทยาลัยอื่น ๆ และบริษัทเอกชนต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วได้ทำงานด้านการใช้สื่อ

ด้านการนำความรู้ความสามารถที่ได้รับจากสถานศึกษาไปใช้ในการทำงาน ได้มีผู้วิจัยคือ มานูเอล เอ็ม ปาซิโก-โมลินา (Manuel M, Pacheco-Molina 1985:3692-A) ได้ติดตามผลมหานักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาจากแผนการศึกษาของเมอริดา (Merida Program) ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนด้านศึกษาศาสตร์ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ และใช้แบบสอบถาม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การหาค่าความถี่ การหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลของการวิจัยพบว่า มหานักศึกษาเหล่านี้ มีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของสถาบันแห่งนี้ ไม่ว่าจะเป็นด้านหลักสูตรการเรียนการสอน การนำความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ที่ได้รับขณะศึกษาอยู่ ไปใช้ในการทำงานได้เป็นอย่างดี

ส่วนคณะวิชาอื่นนั้น มีการติดตามผลบัณฑิตในลักษณะคล้าย ๆ กัน อย่างเช่น แมรี เจน กิลเบิร์ต (Mary Jane Gilbert 1985:2616-A) ได้ติดตามผลบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจาก

สาขาวิชาสุศึกษา-พลศึกษาของ The University of Arkansas at Monticello ระหว่างปี 1975-1984 โดยรวบรวมข้อมูลด้านการประกอบอาชีพและการใช้ความรู้ความสามารถในการทำงานของบัณฑิต เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยเป็นแบบสอบถาม ผลพบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่ทำงานด้านการสอน การเตรียมตัวบัณฑิตให้พร้อมด้านการทำงานของสถาบันนั้น มีประสิทธิภาพเพียงพอแล้ว สิ่งที่บัณฑิตพึงพอใจมากที่สุดเมื่อศึกษาอยู่ในสถาบันแห่งนี้คือ ความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักศึกษาด้วยกัน และความสามารถในการสอนของอาจารย์ สิ่งที่บัณฑิตเห็นว่าเป็นจุดอ่อนของการจัดการเรียนการสอนในสาขาวิชานี้คือ เครื่องมือ อุปกรณ์ เพื่ออำนวยความสะดวกด้านการเรียนการสอน บริการจัดหางาน และการให้คำปรึกษา นอกจากนี้ บัณฑิตยังให้ข้อเสนอแนะว่า สถาบันควรปรับปรุงการเรียนการสอนด้านทฤษฎี โดยปรับให้สอดคล้องกับสภาพการสอน และการทำงานที่เป็นจริง เมื่อพวกเขาต้องออกไปทำงาน หลังสำเร็จการศึกษาแล้ว

การติดตามผลบัณฑิตในอีกลักษณะหนึ่งของ เอเลน สเปนอร์รี่ คริปส์ (Allen Sperry Cripps 1985 : 845-A) ได้ติดตามผลบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากคณะสภากาเววคัลลอมมนุษย์ของ The Michigan State University ในปี 1978-1979 และ 1982-1983 โดยศึกษาเปรียบเทียบบัณฑิตระหว่างสาขาวิชาเอกต่าง ๆ จากคณะวิชานี้ ในด้านความพร้อมในการประกอบอาชีพ หน้าที่ ตำแหน่ง และรายได้ของงานที่ทำ เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยเป็นแบบสอบถาม ผลพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในทุกด้าน ระหว่างบัณฑิตจากสาขาวิชาเอกต่าง ๆ

นอกจากนี้ วิลเลียม เวด มิลเลอร์ (William Wade Miller 1980 : 4246-A) ได้ทำการติดตามผลบัณฑิตจากคณะเกษตรศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ที่สำเร็จการศึกษาในปี 1974 ถึง 1978 จาก College of Agriculture at Texas A & M University ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูล ด้านการประกอบอาชีพ ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกศึกษาระดับมหาวิทยาลัย และทัศนคติของนักศึกษาต่อสถาบันนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยเป็นแบบสอบถาม ผลพบว่า ร้อยละ 60 ของมหาวิทยาลัยจากสองคณะวิชานี้ ได้ทำงานตรงตามสาขาวิชาที่ตนได้ศึกษา หรือไม่ก็ใกล้เคียง ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกศึกษาต่อใน สถาบันแห่งนี้ คือ อาจารย์ บิดา-มารดา เพื่อนร่วมงาน และคู่สมรส นอกจากนี้ ยังเป็นความต้องการที่จะศึกษาเป็นการส่วนตัวด้วย เหตุผลที่มหาวิทยาลัยจากคณะเกษตรศาสตร์เลือกศึกษาต่อที่สถาบันแห่งนี้เพราะชื่อเสียงที่ดี และการจัดการศึกษาที่ได้มาตรฐาน ส่วนมหาวิทยาลัยจากคณะวิชาวิทยาศาสตร์ให้เหตุผลว่า การที่ศึกษาต่อ ณ สถาบันแห่งนี้ ก็เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อขั้นสูงต่อไป ส่วนใหญ่ของมหาวิทยาลัยทั้งสองคณะมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบัน

การติดตามผลบัณฑิตจากสถาบันต่าง ๆ ของต่างประเทศนั้น ส่วนใหญ่เป็นการพยายามเก็บข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ การทำงาน และเป็นการประเมินประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของสถาบัน เพื่อการวิเคราะห์แผนการเรียนการสอน รวมทั้งการศึกษาทัศนคติในด้านต่าง ๆ ที่มีต่อสถาบัน และ

การจัดการศึกษาของสถาบัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการติดตามผลบัณฑิตในประเทศ

ในส่วนนี้ นำเสนอการติดตามผลบัณฑิตจากคณะ และสาขาวิชาต่าง ๆ โดยในส่วนแรกนี้ จะกล่าวถึงคณะวิชาอื่น ๆ ที่ไม่ใช่คณะมนุษยศาสตร์ก่อน ส่วนที่สองจะเป็นการติดตามผลบัณฑิตจาก สาขาวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคณะมนุษยศาสตร์ และในส่วนสุดท้ายจะกล่าวถึงผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับนักศึกษา และบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การวิจัยในสายวิชาวิทยาศาสตร์ โดย ทวีป ศิริวิรัมย์ (2517) ได้ติดตามผลบัณฑิตคณะ วิทยาศาสตร์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รุ่นปีการศึกษา 2478 - 2512 ผู้วิจัยได้สำรวจอาชีพ จำนวนบัณฑิตที่ปฏิบัติงานอยู่ในภาค และหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งการหาความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพ หน่วยงาน ลักษณะงานของบัณฑิต กับ เพศ แผนกวิชา รายได้ วุฒิทางการศึกษา และชั้นทาง ราชการของบัณฑิต การวิจัยนี้สุ่มตัวอย่าง และใช้แบบสอบถามในการรวบรวมข้อมูล ผลพบว่า ร้อยละ 42.49 ของบัณฑิตประกอบอาชีพนักวิเคราะห์วิจัย และอุตสาหกรรม ครู-อาจารย์ ร้อยละ 52.60 การประกอบอาชีพมีความสัมพันธ์กับแผนกวิชา รายได้ วุฒิทางการศึกษา และชั้นทาง ราชการของบัณฑิต แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับเพศ บัณฑิตส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในกรุงเทพมหานคร การประกอบอาชีพตามภาคต่าง ๆ มีน้อย และมีความสัมพันธ์กับ เพศ วุฒิทางการศึกษา แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับแผนกวิชา รายได้ และชั้นทางราชการของบัณฑิต บัณฑิตร้อยละ 38.73 ได้ทำงาน ในสถาบันอุดมศึกษา นอกนั้นกระจายปฏิบัติงานตามหน่วยงานต่าง ๆ การประกอบอาชีพตามหน่วย งานต่าง ๆ เหล่านี้ มีความสัมพันธ์กับ เพศ แผนกวิชา รายได้ วุฒิทางการศึกษา และชั้น ทางราชการ บัณฑิตส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติงานด้านการสอน และเป็นสายงานที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชา วิทยาศาสตร์

ปาน กิมปี (2521) ได้ติดตามผลผู้สำเร็จการประ โยคมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ จากโรงเรียนราษฎร์ ในเรื่องการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา และ ผู้ที่สำเร็จการศึกษาที่ประกอบ อาชีพแล้ว ผลพบว่า ผู้สำเร็จประ โยคมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญกำลังศึกษาอยู่ที่จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยมากที่สุด ตำแหน่งประกอบอาชีพ ได้ทำงานเป็นพนักงานบริการ สังกัดอยู่กับเอกชนเป็น ส่วนใหญ่ ซึ่งนอกจากจะทำงานแล้วยังมีโอกาสศึกษาต่อไปพร้อม ๆ กันด้วย โดยศึกษาอยู่ที่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง คิดเป็นร้อยละ 50.13

ในเรื่องของการติดตามผลการทำงานของบัณฑิต โดยการเปรียบเทียบการประเมินผล การทำงานของบัณฑิตในความคิดของบัณฑิต และผู้บังคับบัญชานั้น ค่อนข้างเป็นที่นิยมศึกษา โดย

กานดา ลือสุทธิวิบูลย์ (2523) ได้ติดตามผลมทาบัตติคสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในลักษณะดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามไปยัง มทาบัตติค 135 คน และผู้บังคับบัญชา 135 คน ผลพบว่า การปฏิบัติงานของมทาบัตติคโดยเฉลี่ยแล้ว อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี ยกเว้นความรู้ความสามารถพิเศษที่เกี่ยวกับการเขียน และการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ส่วนผลการปฏิบัติงานมทาบัตติคเหล่านี้ผู้บังคับบัญชาได้ประเมินให้สูงกว่าที่มทาบัตติคประเมินตนเอง

การติดตามผลมทาบัตติคในลักษณะคล้าย ๆ กันนี้ ลดาพร รวีรัฐ (2524) ได้ศึกษาในมทาบัตติคครุศาสตร์ พบว่า มทาบัตติคส่วนใหญ่ได้ทำงานตรงตามสาขาวิชาที่เรียน ซึ่งก่อนเข้าเรียนในระดับปริญญาโทนั้น มทาบัตติคมีงานทำแล้ว เมื่อสำเร็จการศึกษาจึงกลับไปทำงานที่เดิม โดยได้รับตำแหน่งสูงขึ้น และพอใจในงานที่ทำ นอกจากนี้ มทาบัตติคยังสามารถนำความรู้ และประสบการณ์จากการศึกษาต่อไปใช้ประโยชน์ได้มาก ด้านปัญหา และอุปสรรคในการทำงานนั้น มทาบัตติคเห็นว่า ตนมีภาระงานในความรับผิดชอบมากเกินไป ไม่พอใจในระบบการบริหารงาน การขาดความเสมอภาคในหน่วยงาน และงบประมาณ ด้านความคิดเห็นของมทาบัตติคต่อหลักสูตรครุศาสตร์มทาบัตติค พบว่า ร้อยละ 90.26 ของมทาบัตติคเห็นว่าควรปรับปรุง ส่วนการประเมินการปฏิบัติงานของมทาบัตติคเองนั้นอยู่ในเกณฑ์ดีมาก สอดคล้องกับการประเมินผลของผู้บังคับบัญชา

ในระดับปริญญาตรี สุนิตย์ แววศักดิ์ (2522) ได้ติดตามผลการปฏิบัติงานผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยครู พบว่า ผลการปฏิบัติงานของมทาบัตติคทั้งในทัศนะของตนเอง และผู้บังคับบัญชา โดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในเกณฑ์ดี มทาบัตติคเห็นว่าพวกเขาได้รับความรู้และประสบการณ์ด้านวิชาเอก ร้อยละ 56.19 ด้านวิชาการศึกษา ร้อยละ 77.84 และด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ร้อยละ 42.78 ซึ่งเพียงพอแล้วสำหรับการปฏิบัติงาน

การติดตามผลมทาบัตติคในอีกลักษณะหนึ่ง เป็นการศึกษาถึงผลการผลิตมทาบัตติค ผู้ทำการวิจัยคือ คณาจารย์ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2521) การวิจัยในครั้งนี้ พบว่า มทาบัตติคร้อยละ 90 ประกอบอาชีพเป็นครูอยู่ตามภาคต่างๆของประเทศ มทาบัตติคมีความพอใจที่จะรับราชการ เพราะมีความมั่นคง และรายได้แน่นอน ผลการผลิตมทาบัตติคเป็นที่น่าพอใจ เพราะมทาบัตติคส่วนใหญ่ แม้จะไม่ได้เป็นครูอยู่ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็ยังเป็นครูอยู่ในชนบท และมีแนวโน้มจะไม่ย้ายไปทำงานที่ใด ส่วนมทาบัตติคที่ไม่ได้มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคนี้ ก็มีแนวโน้มเอียงที่จะมาประกอบอาชีพอยู่ในภาคนี้ด้วย

ส่วนการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาในคณะมนุษยศาสตร์นั้น ทิพวรรณ ยัมสวัสดิ์ (2522) ได้ติดตามผลมทาบัตติคสาขาจิตวิทยา โดยศึกษามทาบัตติคจากสองสถาบันที่เปิดดำเนินการด้านการเรียนการสอนหลักสูตรปริญญาโท สาขาจิตวิทยา คือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(ประสานมิตร) และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยกำหนดการศึกษาในมหาลัยวัด ระหว่างปี พ.ศ. 2500-2520 จำนวน 468 คน พร้อมทั้งผู้บังคับบัญชา ผลพบว่า มหาลัยวัดส่วนใหญ่ปฏิบัติงานในสถานศึกษา โดยปฏิบัติงานมากกว่า 2 ประเภทขึ้นไปในเวลาเดียวกัน ลักษณะงานที่ทำมากที่สุดคืองานสอน และงานให้บริการ ร้อยละ 70.50 ของมหาลัยวัดได้ทำงานตรงตามสาขาวิชา และมีความก้าวหน้าในอาชีพ และวิชาการ ผลการเปรียบเทียบการประเมินผลการปฏิบัติงานของมหาลัยวัด และผู้บังคับบัญชา ปรากฏว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) 18 ด้านในจำนวนความสามารถทั้งหมด

ในสายวิชามนุษยศาสตร์นั้น ศรีลักษณ์ สง่าเมือง (2525) ได้ติดตามผลมหาลัยวัด และเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของมหาลัยวัด ในทัศนะของมหาลัยวัด และผู้บังคับบัญชา ผลพบว่า มหาลัยวัดร้อยละ 70.7 ได้ทำงานด้านการสอนและตรงตามสาขาวิชาที่เรียนมา ส่วนใหญ่ระบุว่า สามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับในการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ไปใช้ในการทำงานได้ดีมาก และมีความเห็นว่า ควรปรับปรุงหลักสูตรในสาขาวิชานี้ ให้มีการศึกษาด้านปฏิบัติควบคู่ไปกับทฤษฎีให้มากขึ้น ส่วนผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของมหาลัยวัด กับ ผู้บังคับบัญชานั้นพบว่า ทั้งสองฝ่ายมีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกันทางสถิติ

ส่วนสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งเป็นสาขาวิชาหนึ่งในคณะมนุษยศาสตร์นั้น ชุติมา สัจจนันท์ (2518) ได้ทำการสำรวจสภาพการทำงานของบัณฑิต ที่สำเร็จการศึกษาในปี 2502 ถึง 2516 และมหาลัยวัดที่สำเร็จการศึกษาในปี 2507-2516 จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยการใช้นแบบสอบถามบัณฑิต 230 คน มหาลัยวัด 30 คน ผลพบว่า บัณฑิต และมหาลัยวัดจากสาขาวิชานี้ ส่วนใหญ่เป็นหญิง ในส่วนของบัณฑิตนั้น มีพื้นความรู้เดิมเหมือนกัน และมีอายุขณะเข้าศึกษาในแผนกใกล้เคียงกัน ส่วนมหาลัยวัดมีพื้นความรู้เดิม และอายุขณะเข้าศึกษาในแผนกแตกต่างกัน หลังสำเร็จการศึกษา บัณฑิตส่วนใหญ่รับราชการ โดยได้ทำงานด้านห้องสมุด มหาลัยวัดซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้าราชการนั้นเมื่อสำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาใหม่ ๆ จะดำรงตำแหน่งเดิม ทั้งต้องสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ด้วย

สาขาวิชาอีกสาขาหนึ่งที่จัดอยู่ในคณะมนุษยศาสตร์ คือ สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน โดย มณีรัตน์ นิลโร (2520) ได้ทำการวิจัยในระดับคณะ ผู้วิจัยได้ติดตามผลบัณฑิตคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รุ่นปี พ.ศ. 2511-2518 ผลของการวิจัยพบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่ได้ทำงานตรงตามสาขาวิชาที่ได้เรียนมา มีบัณฑิตส่วนน้อยที่ประสบปัญหาในการทำงานด้านต่างๆ ในด้านการจัดการเรียนการสอนของคณะนี้ บัณฑิตส่วนใหญ่มีความเห็นว่า มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ในด้านสวัสดิการและอุปกรณ์การสอน มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

การวิจัยในระดับสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับคณะมนุษยศาสตร์โดยตรงอีกสาขาวิชาหนึ่ง คือ สาขาวิชาจิตวิทยา โดย มุกดา ศรียงค์ และคณะ (2525) ได้ติดตามและประเมินผลบัณฑิตจิตวิทยา มหาวิทยาลัยรามคำแหง รุ่นปีการศึกษา 2517-2524 ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามกับบัณฑิต 2 กลุ่ม โดยแยกเป็นบัณฑิตที่ศึกษาในหลักสูตรเก่า และบัณฑิตที่ศึกษาในหลักสูตรใหม่ จำนวน 209 คน การวิจัยนี้ ได้ให้ผู้บังคับบัญชาประเมินผลการปฏิบัติงานของบัณฑิตด้วย ผลการวิจัยพบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่ ได้งานทำในช่วง 6 เดือนแรกหลังสำเร็จการศึกษา ทั้งได้ทำงานตรงตามสาขาที่ตนได้เรียนมา บัณฑิตมีความพึงพอใจกับงานที่ตนปฏิบัติอยู่พอสมควร ส่วนผู้บังคับบัญชาบัณฑิตได้ประเมินการปฏิบัติงานให้กับบัณฑิต สูงกว่าที่บัณฑิตประเมินตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ในด้านการนำความรู้ไปใช้ในการทำงานของบัณฑิตทั้งสองกลุ่มนั้น ไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ผู้บังคับบัญชาบัณฑิต ยังให้ความคิดเห็นว่า ควรให้ความรู้แก่นักศึกษาเพื่อการนำไปใช้กับสภาพสังคม

ด้านงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการติดตามผลนักศึกษา และบัณฑิตของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นั้นได้มีการศึกษาไว้บ้าง โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาที่สอบเข้าโดยระบบโควตาภาคเหนือ พรเพ็ญ รตโนภาส (2518) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาที่เข้าโดยการคัดเลือกโควตาภาคเหนือ กับนักศึกษาที่สอบร่วมเข้ามหาวิทยาลัย โดยการใช้แบบสอบถาม 302 ชุด ผลพบว่า นักศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะแล้ว นักศึกษาที่ผ่านการคัดเลือกโดยระบบโควตาภาคเหนือมีผลสัมฤทธิ์ด้านการเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสูงกว่านักศึกษาที่สอบเข้าจากระบบทบวงมหาวิทยาลัย ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในชั้นปีที่ 1 ในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ของนักศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ

นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยอาจารย์ และนักวิชาการต่างๆ ได้ให้ความสนใจศึกษาติดตามผลบัณฑิตด้านการทำงาน อาทิ พงษ์ศักดิ์ อังสิทธิ์ (ม.ป.ท.) ได้ทำการวิจัยในระดับคณะ เพื่อประเมินผลการจัดการศึกษาทางการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2519 - 2523 วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาถึงผลผลิตบัณฑิตคณะเกษตรศาสตร์ ต่อภาวะการทำงานในปัจจุบัน ความคิดเห็นของบัณฑิตต่อสวัสดิการที่ได้รับจากคณะ ความคิดเห็นอิสระของบัณฑิตต่อการบริหารงานในคณะ และการศึกษาปัญหาอุปสรรค รวมทั้งข้อบกพร่องในการดำเนินการบริหารงานผลิตบัณฑิตเกษตรศาสตร์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 - 2523 ผลของการวิจัยพบว่า บัณฑิตได้งานทำเป็นส่วนใหญ่ และตรงกับสาขาวิชาที่เรียน บัณฑิตมีความคิดเห็นว่าการบริหารงานการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ด้านอาจารย์ที่ปรึกษา ควรจะให้เวลาเอาใจใส่แก่นักศึกษาด้านปัญหาการเรียน และอื่น ๆ มากขึ้น คณะควรพัฒนาปรับปรุงทั้งด้านปริมาณ และคุณภาพในส่วนของการปรับปรุงการเรียนการสอน เกี่ยวกับอาจารย์ และการสอน บัณฑิตเห็นว่า ควรแก้ไขวิธีการสอน การถ่ายทอดความรู้ เทคนิคในการสร้างความเข้าใจ นอกจากนี้คณะควร

ส่งเสริมกิจกรรม และสวัสดิการด้านทุน รวมถึงความสัมพันธ์กับนักศึกษาคณะอื่น ๆ ด้วย

ส่วนรัชนี ตีพันธ์ และคณะ (2523) นั้นถึงแม้ว่าจะไม่ได้ติดตามผลบัณฑิตเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ แต่ก็ได้ติดตามนักศึกษา จากคณะวิชาที่เปิดดำเนินการเรียนการสอนทั้งหมดซึ่งมีอยู่ 11 คณะ โดยศึกษาจากนักศึกษาทุกชั้นปีที่ 1 จำนวน 502 คน การวิจัยมุ่งสำรวจภูมิหลัง และปัญหาการเรียนของนักศึกษา ผลของการวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำเภอเมือง และกรุงเทพมหานคร อาชีพบิดา-มารดา ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพธุรกิจ นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่า ควรปรับปรุงด้านเนื้อหาวิชา ตึกเรียน ตำรา และจำนวนบุคลากร

ด้านการวิเคราะห์อาชีพบัณฑิตของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ไพฑูรย์ ต้นเมศิรี และชลิภา นิภารัตน์ (2524) โดยตั้งวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้เพื่อทราบถึงการประกอบอาชีพ ความต้องการของแหล่งงาน ปัจจัยในการหางานทำได้ยาก และสถานภาพทั่วไป ของบัณฑิต ภายหลังจบการศึกษา ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นบัณฑิตคณะสังคมศาสตร์ 6 รุ่น จำนวน 2150 คน ผลพบว่า หลังสำเร็จการศึกษาแล้ว บัณฑิตชาย และหญิงมีสถานะคล้ายคลึงกัน คือ สัดส่วนการไม่ได้ทำงาน หรือ ทำงาน หรือ การศึกษาต่อ มีเท่ากัน บัณฑิตกลับไปทำงานในภูมิลำเนาเดิมน้อยกว่าร้อยละ 50 สาเหตุเนื่องมาจาก สาขาวิชาเอกที่บัณฑิตสำเร็จการศึกษา มากกว่าร้อยละ 60 ของบัณฑิตสามารถหางานทำได้ภายใน 6 เดือนหลังสำเร็จการศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการหางานทำได้เร็ว หรือช้า คือ สาขาวิชาเอก บัณฑิตส่วนใหญ่รับราชการ และได้รับเงินเดือนตามวุฒิ และได้ระบุว่า ความรู้ที่ได้จากการศึกษาในสาขาวิชาเอกนั้น ๆ ต้องนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน มากกว่าการนำมาใช้โดยตรง บัณฑิตร้อยละ 91 มีความเห็นว่า คณะควรให้โอกาสนักศึกษาในการฝึกงานระหว่างศึกษาด้วย

อย่างไรก็ตาม คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดย วรลักษณ์ ตียาภรณ์ (2524) ได้ศึกษาวิจัยผลสัมฤทธิ์ในการจัดดำเนินการสอน และผลิตบัณฑิตของคณะมนุษยศาสตร์ รุ่นรหัส 07-15 และได้จัดทำเป็นเอกสารข้อมูลเสนอแนะการปรับปรุงการจัดดำเนินการสอนและการผลิตบัณฑิตของสถาบันนี้ พอสรุปข้อมูลที่ค้นพบได้ว่า บัณฑิตทุกวิชาเอกเกือบจะทั้งหมดมีงานทำ ร้อยละ 75.50 ได้รับเงินเดือนครั้งแรกตรงตามวุฒิ ร้อยละ 92.22 ของบัณฑิตทำงานเป็นลูกจ้าง บัณฑิตเกือบทุกสาขาวิชาเอกได้ใช้วิชาเอกในการประกอบอาชีพ มากกว่าร้อยละ 60 ยกเว้นบัณฑิตจากสาขาวิชาประวัติศาสตร์ และภาษาเยอรมัน ซึ่งได้ใช้วิชาเอกในการประกอบอาชีพน้อยกว่าร้อยละ 50 โดยเป็นที่น่าสังเกตว่า บัณฑิตสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ได้ใช้วิชาเอกในการประกอบอาชีพ สูงถึงร้อยละ 92.73 บัณฑิตส่วนใหญ่ ไม่เคยเปลี่ยนงานทำเลย ส่วนสิ่งที่ช่วยให้บัณฑิตประสบผลสำเร็จในการประกอบอาชีพนั้น บัณฑิตจาก 5 สาขาวิชาเอก (การสื่อสารมวลชน ประวัติศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาเยอรมัน และภาษาอังกฤษ) ตอบว่าได้รับ

จากสิ่งใหม่ ๆ ที่เรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับการทำงาน มากกว่าได้รับจากการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัย

จากการสำรวจ วิจัย และรายงานต่าง ๆ เหล่านี้ จะเห็นได้ว่า การติดตามผลบัณฑิต และมหานักคิดจากคณะต่าง ๆ และสาขาวิชาต่าง ๆ เป็นเรื่องที่น่าสนใจ และก่อประโยชน์ให้กับสถาบันอยู่ไม่น้อย ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นรูปแบบของการสำรวจที่ใช้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการวิจัย วัตถุประสงค์พื้นฐานในการทำวิจัยลักษณะนี้ เพื่อสำรวจสภาพการทำงานเกี่ยวกับลักษณะงาน ประเภทของงาน รายได้ ความพึงพอใจ ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของผู้สำเร็จการศึกษา เมื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานแล้ว ส่วนวัตถุประสงค์ที่สำคัญอื่น ๆ นั้น จะเป็นการสอบถามความคิดเห็นของบัณฑิตต่อหลักสูตรและการสอน ความรู้ความสามารถ และการใช้ประโยชน์จากวิชาความรู้ที่ได้รับจากสถาบันนั้น ๆ นอกจากนี้ ยังได้สอบถามความคิดเห็นของผู้บังคับบัญชาที่มีต่อบัณฑิต เปรียบเทียบกับผลที่บัณฑิตประเมินตนเองด้วย และด้วยเหตุที่การวิจัยนี้เป็นการติดตามผลบัณฑิต ในด้านการทำงานเป็นส่วนใหญ่ ในส่วนต่อไปจะได้นำเสนอองค์ประกอบที่มีผลต่อการมีงานทำของบัณฑิต

องค์ประกอบที่มีผลต่อการมีงานทำของบัณฑิต

องค์ประกอบที่มีผลต่อการมีงานทำของบัณฑิตมีหลายประการด้วยกัน ดังนี้

1. สภาพการณ์ทางเศรษฐกิจ ถ้าสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศดี ย่อมส่งผลให้มีการขยายตัวของตลาดแรงงาน และส่งผลให้บัณฑิตมีงานทำมากขึ้น

2. ภูมิฐานะของบัณฑิต ถ้าบัณฑิตมีภูมิฐานะอยู่ในจังหวัดที่มีการติดต่อสะดวก รับข่าวสารด้านสมัครงานได้ง่าย ย่อมมีโอกาสในการได้งานทำมากกว่า เช่น กรุงเทพมหานคร

3. สาขาวิชา ผู้ที่สำเร็จการศึกษาสายวิชาชีพ หรือสาขาที่เน้นทางธุรกิจจะมีโอกาสในการหางานทำได้มากกว่า ด้านสาขาวิชาที่บัณฑิตศึกษาที่มีความสำคัญต่อการได้งานทำค่อนข้างมาก บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากคณะสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และคณะศึกษาศาสตร์ เป็นสาขาวิชาที่มีปัญหาด้านการหางานทำมากกว่าบัณฑิตจากคณะวิชาอื่น ๆ ส่วนบัณฑิตจากคณะวิศวกรรมศาสตร์ และสัตวแพทย์ศาสตร์นั้น สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ถือว่ายังขาดแคลนอยู่ (จรัสวัฒน์ วีรังกร 2528 : 1-2)

4. ชื่อเสียงของสถาบัน บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันที่เปิดดำเนินการมานาน มีชื่อเสียงดี ย่อมมีผลให้บัณฑิตรุ่นต่อ ๆ มา มีโอกาสในการคัดเลือกมากกว่าบัณฑิตที่เพิ่งเปิดดำเนินการ

5. ความรู้ความสามารถของบัณฑิต จากรายงานการวิจัยเรื่องบทบาทและสัมฤทธิ์ผลของสถาบันอุดมศึกษาของไทยในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยทบวงมหาวิทยาลัย ชี้ให้เห็นถึงความต้องการของผู้จ้างงานทั้งจากภาครัฐบาลและภาคเอกชนว่ามีความแตกต่างกัน เช่น ภาครัฐบาลมีความต้องการผู้ที่มีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ปัญหา เป็นอันดับแรก ในขณะที่ภาคเอกชนมีความต้องการผู้ที่มีความสามารถในการประยุกต์ความรู้ให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติงาน เป็นอันดับแรก เป็นต้น

6. บุคลิกภาพของบัณฑิต ไม่ว่าจะเป็นนายจ้างประเภทใด ย่อมมีความต้องการบัณฑิตที่มีบุคลิกภาพดี ซึ่งหมายรวมถึงคุณลักษณะในด้านความรับผิดชอบ ความขยันอดทน ความมีมนุษยสัมพันธ์ มีความเป็นผู้นำ ควบคุมอารมณ์ได้ดี เป็นต้น

7. ประสบการณ์ของบัณฑิต บัณฑิตที่มีประสบการณ์ในการทำงานพิเศษ หรือเคยทำงานมาก่อนย่อมมีโอกาสในการได้งานทำมากกว่าบัณฑิตที่ไม่เคยผ่านงานมาเลย ประสบการณ์นี้อาจหมายถึงการเคยมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในขณะศึกษาและการหาความรู้พิเศษเพิ่มเติม เช่น ความรู้เรื่องคอมพิวเตอร์ นิพนธ์คดี และภาษาต่างประเทศต่าง ๆ

8. การทราบศิลปะในการสมัครงาน ผู้ที่มีความต้องการจะหางานทำมีความจำเป็นต้องฝึกตนเองให้มีความคล่องแคล่ว สามารถได้ตอบอย่างฉลาดทั้งการพูดและการเขียน นอกจากนี้ยังต้องทันต่อเหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันด้วย

จากองค์ประกอบที่มีผลต่อการมีงานทำของบัณฑิตที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นการชี้ให้เห็นว่าการมีงานทำของบัณฑิตในปัจจุบันนั้น ไม่ใช่สิ่งที่ทำได้ง่ายนัก และเนื่องจากว่าการได้งานทำของบัณฑิตอาจมีตัวแปรอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องได้อีก บัณฑิตจึงต้องอาศัยความอดทน และการฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะที่ดีเด่นเหนือผู้อื่น เพื่อจะได้มีโอกาสในการได้รับเลือกเข้าทำงานมากขึ้น